

Tieslietu ministram
Brīvības bulvārī 36
Rīgā, LV – 1050

Zināšanai: Saeimas Juridiskajai komisijai
Jēkaba ielā 11
Rīga, LV-1811

**Saeimas Cilvēktiesību un
sabiedrisko lietu komisijai**
Jēkaba ielā 11
Rīga, LV-1811

Rīgā, 2012.gada 3.jūlijā
Nr.2012-1-93

Par grozījumiem Civillikumā un Civilprocesa likumā.

Biedrība „Resursu centram cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „ZELDA”” (turpmāk – RC „ZELDA”) piedalās darbā grupā, kurā tiek skatīti jautājumi par grozījumiem rīcībspējas institūtā, kas tiek veikti, pamatojoties uz Satversmes tiesas 2010. gada 27.decembra spriedumu lietā Nr. 2010-38-01 „Par Civillikuma 358. panta un 364. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam”. Tieslietu ministrija arī šobrīd organizē darba grupu, lai apspriestu iespējamus priekšlikumus grozījumiem Civillikumā un Civilprocesa likumā uz 3.lasījumu. Pamatojoties uz to, RC „ZELDA” vēlas izteikt savus konceptuālos iebildumus un priekšlikumus par Saeimā 2.lasījumā jau atbalstītajiem un Tieslietu ministrijas piedāvātajiem grozījumiem 3.lasījumam.

1. RC „ZELDA” ir vairāki konceptuāli iebildumi par 2.lasījumā apstiprinātajiem grozījumiem likumprojektos „Grozījumi Civillikumā” (turpmāk – CL likumprojekts) un „Grozījumi Civilprocesa likumā” (turpmāk – CPL likumprojekts):

- 1) CL likumprojekta 14.pantā ietvertā 355.¹ panta redakcija paredz, ka personas rīcībspēju varēs ierobežot arī veselības traucējumu gadījumā, ja tā nespēj saprast savas darbības nozīmi vai to vadīt. RC „ZELDA” uzskata, ka šāds ierobežojums pārāk paplašina rīcībspējas atņemšanas robežas.

Saskaņā ar CL redakciju, kas bija spēkā līdz 2011.gada 31.decembrim, rīcībspēju varēja atņemt tikai un vienīgi, ja tiesa konstatēja, ka personai trūkst visu vai lielākās daļas garīgo spēju. Savukārt izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ personai varēja atņemt pārvaldību pār mantu, neskarot rīcībspēju.

Šobrīd piedāvātie CL grozījumi paredz daudz plašākas rīcībspējas ierobežošanas iespējas, nekā iepriekš, proti, attiecībā uz personām:

- ar garīgiem traucējumiem;
- izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves dēļ;
- ar veselības traucējumiem.

Tādējādi vēl vairāk tiek uzsvērts, ka rīcībspējas ierobežojums šobrīd ir vienīgais veids, kādā nodrošināt personas interešu aizsardzību. RC „ZELDA” uzskata, ka šāds regulējums ir pārāk plašs un nav izvērtētas alternatīvās tiesību un interešu aizsardzības iespējas. Pirms lemt

jautājumu par nepieciešamību likumā paredzēt iespēju ierobežot personai rīcībspēju veselības traucējumu dēļ, būtu nepieciešams praksē pārlicināties, ka pagaidu aizgādņa regulējums, kas neparedz rīcībspējas ierobežojumu, nenodrošina pilnu un efektīvu personu ar veselības traucējumiem tiesību un interešu aizsardzību.

RC „ZELDA” arī atgādina, ka starp CL likumprojekta darba grupas dalībniekiem tika panākta vienošanās, ka veselības traucējumu dēļ rīcībspēju nevajadzētu ierobežot. Šādu viedokli atbalstīja arī Civilprocesa likuma darba grupa. Pamatojoties uz to, tika pārveidots pagaidu aizgādņa mehānisms, paredzot, ka gadījumā, ja persona veselības traucējumu (vai garīgu traucējumu) dēļ nav spējīga pieņemt lēmumus, tiesa paātrinātā kārtībā ieceļ personai pagaidu aizgādni sevišķi svarīgu lietu vešanai. Uzskatām, ka ar šādu mehānismu pilnībā pietiek, lai nodrošinātu personu ar veselības traucējumiem interešu un tiesību pilnīgu aizsardzību.

- 2) CL un CPL likumprojekti paredz ierobežot personas tiesības pārstāvēt pašai sevi iestādēs un tiesās. RC „ZELDA” vēlas norādīt, ka šāds vispārējs aizliegums¹ nav samērīgs.

2012.gada 17.janvārī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk - ECT) pasludināja spriedumu lietā *Stanevs pret Bulgāriju*². Lietas ietvaros ECT norādīja uz vispārējiem kritērijiem, kas tiek ņemti vērā, vērtējot, vai personas tiesības uz pieeju tiesai ir ierobežotas.³

Sākotnēji ECT ir uzsvērusi, ka ikvienai personai ir jābūt tiesībām uz pieeju tiesai Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk - ECK) 6.panta pirmās daļas izpratnē. Tomēr šīs tiesības nav absolūtas, ņemot vērā, ka valstij ir jānosaka noteikta kārtība, kādā persona savas tiesības var īstenot. Piemērojot šādus ierobežojumus, valstij būtu jānodrošina, ka:

- ierobežojums nevar būt tāds, kas skar pašu tiesību būtību, liedzot personai tiesības uz pieeju tiesai;
- ierobežojumam ir jābūt leģitīmam mērķim;
- jābūt samērīgumam starp izmantotajiem līdzekļiem un sasniedzamo mērķi.

Konkrētajā gadījumā kā normas leģitīmais mērķis var būt pašas personas interešu aizsardzība, citu personu tiesību un interešu aizsardzība un tiesu darba efektivitāte. Tomēr no samērīguma viedokļa ir svarīgi vērtēt, kādas un cik nozīmīgas intereses ir aizskartas *katrā konkrētā lietā*.

Tādējādi, no ECT spriedumā ietvertajiem principiem var secināt, ka gadījumā, ja tiek skartas *būtiskas* personas tiesības un/vai intereses, *ikvienai* personai, neatkarīgi no rīcībspējas ierobežojuma, ir jābūt tiesībām uz *tiesu* pieeju tiesai. Tomēr valstij pastāv zināma pašnoteikšanās brīvība, nosakot kādā veidā personas tiešā pieeja tiesai var tikt īstenota. Ierobežojumu noteikšana tikai, lai pasargātu tiesas no nepamatotu vai pārlieku liela pieteikumu skaita, nav pietiekams iemesls. Šāda veida jautājumus ir iespējams atrisināt, nosakot termiņus, kādos pieteikumus var iesniegt par vienu un to pašu jautājumu, ieviešot pieteikumu iepriekšēju izvērtēšanu vai ieviešot citus administratīvus šķēršļus.⁴

Šobrīd CL un CPL likumprojekti paredz iespēju ierobežot personas tiesības pārstāvēt sevi tiesās un iestādēs. Ja tiesa, izvēlētos piemērot šādu ierobežojumu, tai *jau sākotnēji* vajadzētu paredzēt, kādas prasības daļēji rīcībspējīgā persona varētu celt *nākotnē* un cik *nozīmīgas* šīs prasības būtu pašai personai. RC „ZELDA” uzskata, ka neviena tiesa šādu

¹ Zemāk minētais neattiecas uz personas tiesībām risināt jautājumus par savu rīcībspēju.

² *Stanev v. Bulgaria*, ECHR, no. 36760/06, 17 January 2012, *Reports of Judgments and Decisions 2012*

³ Lieta attiecās uz personu, kurai ierobežota rīcībspēja tiesībām uz pieeju tiesai, lai pārskatītu jautājumu par rīcībspējas ierobežojuma nepieciešamību. Tomēr lietas ietvaros ir sniegti vispārēji kritēriji, kas būtu jāņem vērā, izvērtējot, vai jebkurš ierobežojums uz pieeju tiesai (neatkarīgi no izskatāmā jautājuma) ir samērīgs.

⁴ *Stanev v. Bulgaria*, paras.229-232, 241-242

iepriekšēju novērtējumu nevarēs sniegt. Konkrētajos gadījumos nepietiks ar to, ka tiesības varētu īstenot aizgādānis, jo kā minēts iepriekš, ikvienai personai ir jābūt tiesībām un iespējām *pašai tieši* vērsties tiesā un aizsargāt savas tiesības un intereses.

RC „ZELDA” uzskata, ka piedāvātais regulējums neliedz aizgādānim vērsties daļēji rīcībspējīgās personas tiesību un interešu aizsardzībai tiesā, jomās, kurās personas rīcībspēja ir ierobežota. Atkārtoti norādām, ka vispārējs ierobežojums, izņemot jautājumus par rīcībspēju un aizgādņa rīcību, nav samērīgs.

Attiecībā uz personas tiesību ierobežojumu pārstāvēt sevi iestādēs, RC „ZELDA” uzskata, ka šāds ierobežojums ir nesamērīgs un pretrunā ar Satversmes 104.pantu. Līdzīgi kā tas ir attiecībā uz personas pieeju tiesai arī attiecībā uz pieeju iestādēm, aizgādānis būs tiesīgs pārstāvēt rīcībspējīgās personas tiesības un intereses ierobežotajās jomās. Papildus tam Iesniegumu likums nodrošina pietiekamus mehānismus kā nodrošināt citu personu tiesības un intereses un nepārslogot institūciju darbu, sniedzot atkārtotas atbildes uz vienāda satura iesniegumiem.

- 3) CL likumprojekta 64.pantā ietvertā 360.panta ceturtās daļas redakcija paredz, ka „aizgādānis nodrošina aizgādībā esošās personas kopšanu”. RC ZELDA vēlas vērst uzmanību uz to, ka līdzšinējā CL 360.panta redakcija paredz, ka aizgādānim ir pienākums nodrošināt pārvaldību pār personu un viņas mantu, *neietverot* personas kopšanu. Likumprojektā ietvertā 360.panta redakcija paredz aizgādņa pienākumu paplašināšanu. Saskaņā ar bāriņtiesu sniegto informāciju jau pie esošā regulējuma tām ir grūtības atrast un iecelt personām aizgādņus, tādēļ bez finansējuma nodrošināšanas aizgādņiem par pienākumu pildīšanu, nākotnē var tikt būtiski apgrūtināta aizgādņu iecelšana vispār.

Vēlamies uzsvērt, ka jo īpaši problemātiski tas varētu būt situācijās, kur par personu aizgādņiem iecelti sociālie darbinieki un kuri īsteno aizgādņību pār vairāk nekā vienu personu.

Pamatojoties uz to, RC ZELDA uzskata, ka būtu nepieciešamas diskusijas darba grupā par šāda regulējuma nepieciešamību. Tāpat veiktie grozījumi būtu jāsaskaņo ar Labklājības ministriju, plānojot atbalsta iespējas aizgādņiem viņu pienākumu pildīšanā.

- 4) Būtu nepieciešams regulējums, par daļēji rīcībspējīgās personas tiesībām rīkoties ar mantu nelielos apmēros. Pretējā gadījumā, ja personai pastāv rīcībspējas ierobežojums ar mantu, tā juridiski nedrīkstētu veikt nekādus pirkumus (lai cik mazi tie būtu) un ikviens viņu veiktais maksājums nebūtu spēkā. Tāpat, ja daļēji rīcībspējīgā persona atrodas nodarbinātības attiecībās, tai nebūtu tiesības pārvaldīt savu pašas nopelnīto atalgojumu. Pamatojoties uz to, iesakām izvērtēt iespēju paredzēt, kas būtu uzskatāma par daļēji rīcībspējīgās personas brīvo mantu, līdzīgi kā tas ir attiecībā uz nepilngadīgām personām CL 195.pantā, nosakot:

„(1) Persona, kurai tiesa piemērojusi rīcībspējas ierobežojumu rīkoties ar mantu, saglabā pārvaldību pār savu brīvo mantu. Par brīvo mantu, kas izņemta no aizgādņa pārvaldības, jāatzīst:

- 1) viss, ko tā ieguvusi ar savu personisko darbu;*
- 2) valsts un pašvaldības piešķirtie pabalsti un pensijas;*
- 3) uzturlīdzekļi, kas nepieciešami nepilngadīgo bērnu uzturam;*
- 4) viss, ko aizgādānis nodevis šīs personas brīvā pārvaldībā;*
- 5) visa manta, kuru šai personai bez atlīdzības piešķirušī radinieki vai citas personas ar nosacījumu, lai daļēji rīcībspējīgā persona to pārvaldītu un lietotu patstāvīgi, izņemot mantu, kas piešķirta noteiktam mērķim.*

(2) Izņēmuma gadījumā tiesa var ierobežot personas rīcību ar tās brīvo mantu.”

2. Ņemot vērā iepriekš minēto, RC „ZELDA” piedāvā iesniegt Saeimas Juridiskajā komisijā šādus priekšlikumus grozījumiem CL un CPL uz 3.lasījumu:

2.1. Grozījumi Civillikumā

1. *Izslēgt likumprojekta 41.pantā ietvertajā likuma 169.panta piektās daļas 2.punktā vārdus „pilngadīga rīcībspējīga persona”.*

Šobrīd CL likumprojektā pastāv trīs mehānismi, ko varētu piemērot, ja personai ir garīga rakstura traucējumi – nākotnes pilnvarojums (2317.¹ – 2317.⁶ panti), pagaidu aizgādņa iecelšana (356.¹ – 356.³ panti)⁵, rīcībspējas ierobežošana (358.¹ pants).

Nākotnes pilnvarojuma izdošana ir pašas personas izvēle un neizslēdz ne pagaidu aizgādņa iecelšanu, ne arī rīcībspējas ierobežošanu. Pagaidu aizgādņa iecelšanai nepieciešami īpaši apstākļi, proti, 1) tas ir steidzami nepieciešams personas interesēs un 2) tas ir vienīgais veids kā aizsargāt personas intereses. Arī pagaidu aizgādņa iecelšana neizslēdz rīcībspējas ierobežošanu. Tādējādi šobrīd likumprojekts neparedz reālas alternatīvas kā, piemēram, atbalstīto lemtspēju, kas būtu obligāti izvērtējamas un piemērojamas *pirms* jautājuma lemšanas par nepieciešamību ierobežot personas rīcībspēju.

Tādējādi faktiski saskaņā ar šībrīža grozījumiem personas rīcībspējas ierobežojums ir kā vienīgais ilgtermiņa risinājums, lai nodrošinātu personas ar garīga rakstura traucējumiem tiesību un interešu aizsardzību.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk - ECT) 2008.gada 17.jūlijā pasludināja spriedumu lietā X. pret Horvātiju.⁶ Pieteicēja lietā bija rīcībspējīga persona, kura izteica sūdzību par procedūru, kādā Horvātijas Labklājības dienests pieņēma lēmumu par viņas bērna nodošanu adopcijai.⁷ ECT uzsvēra, ka konkrētajā gadījumā tiek skartas ne tikai bērna tiesības un intereses, bet arī tiesības uz ģimenes dzīvi un vecāku tiesības un intereses par saskarsmi ar savu bērnu.

ECT norādīja, ka valstij, protams, pastāv noteikta izvēles brīvība, izstrādājot adopcijas noteikumus. Tomēr, lemjot jautājumu par bērna nodošanu adopcijai, būtu jāievēro noteikti principi (arī, ja viens vai abi vecāki ir rīcībspējīgi). ECT ieskatā adopcijas procesā ir obligāti jāņem vērā bioloģisko vecāku viedoklis. Pamatojoties uz to, visam adopcijas procesam ir jābūt tādām, lai vietējā institūcija, kura lemj par bērna nodošanu adopcijai, nodrošinātu, ka:

- vecāku viedoklis un intereses tiek darītas zināmas un pienācīgi ņemtas vērā;
- vecākiem ir savlaicīga iespēja izmantot pieejamos tiesību aizsardzības mehānismus.
- procesam ir jābūt taisnīgam un ir saskaņā ar Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.pantu.

Konkrētajā pieteicējas lietā ECT kritiski vērtēja to, ka nevienā procesa stadijā netika vērtētas viņas attiecības ar meitu, tāpat netika pieņemts atsevišķs lēmums par pieteicējas aizgādības tiesībām, kaut arī pieteicējas saskarsmes tiesības ar meitu tika saglabātas līdz pat adopcijai.

⁵ Grozījumi, kas vēl nav apstiprināti Juridiskajā komisijā.

⁶ X. v. Croatia, ECHR, no.11223/04, 17 July 2008, *Judgment (Merits and Just Satisfaction)*

⁷ Pieteicējai ir garīgi traucējumi un atkarība no narkotikām. Pēc tam, kad pieteicēja ievietota psihiatriskajā slimnīcā ārstniecībai, bērns tika ievietots institūcijā un vēlāk nodots pieteicējas mātes aizgādībā. Labklājības dienests uzsāka procesu par rīcībspējas atņemšanu pieteicējai, lai varētu nodot viņas bērnu adopcijai. Pieteicēja formāli tika iesaistīta lēmuma pieņemšanas procesā, bet viņas viedoklis netika ņemts vērā.

ECT ieskatā personai, kurai atņemta rīcībspēja nevar automātiski tikt izslēgta no procesa par viņa bērna adopciju. Tiesa uzskatīja, ka pieteicējai bija jābūt iespējai tikt uzklaustītai adopcijas procesā un izteikt savu viedokli par potenciālo meitas adopciju.

Līdz ar to, ECT ir norādījusi, ka personas rīcībspēja nav un nevar būt saistīta ar spēju rūpēties par bērnu un viņa labākajām interesēm. Gadījumā, ja adopcijas procesā iesaistīta persona, kuras rīcībspēja ir ierobežota, viņas viedoklis ir tikpat nozīmīgs un vērā ņemams kā jebkuras citas personas viedoklis.

Likumprojekts šobrīd paredz, ka visām personām, kurām rīcībspēja ir ierobežota, paralēli tiesas noteiktajam ierobežojumam, ir likumā ietverts „personisko nemantisko tiesību” ierobežojums, kas piemērojams neatkarīgi no rīcībspējas ierobežojuma apjoma. Protī, *lēmumu par bērna adopciju var pieņemt bāriņtiesa vecāka vietā, ja viņam ierobežota rīcībspēja*. Tādējādi bāriņtiesa faktiski varētu izslēgt personu ar rīcībspējas ierobežojumu no adopcijas lēmuma pieņemšanas tikai pamatojoties uz viņa rīcībspēju. Šāds regulējums ir nesamērīgs ar vecāku un bērnu tiesībām uz ģimeni.

Pamatojoties uz to RC „ZELDA” aicina izslēgt vārdus „pilngadīga rīcībnespējīga persona”, piemērojot šādās situācijās mazāk ierobežojošo pirmo punktu, kas paredz, ka bāriņtiesa var pieņemt lēmumu par adopciju, ja aizgādību īsteno viens no vecākiem, bet otrs bez svarīga iemesla liedzas dot piekrišanu adopcijai. Tādējādi būtu nodrošināts, ka nevis personas rīcībspēja ir pamats, kādēļ tās dalība adopcijas procesā ir izslēgta, bet gan objektīvi apstākļi.

Papildus tam RC „ZELDA” uzskata, ka *pirms* bāriņtiesai piešķirt tiesības pieņemt lēmumu personas ar rīcībspējas ierobežojumu vietā, valstī būtu jānodrošina *alternatīvi* mehānismi rīcībspējas ierobežojumam un atbalsts *ikvienai* personai (neatkarīgi no rīcībspējas ierobežojuma esamības vai neesamības) lēmuma pieņemšanā par bērna nodošanu adopcijai.

Ja tomēr likumprojektā paredzētais tiesību ierobežojums tiek saglabāts RC „ZELDA” vērš uzmanību uz to, ka pilnas rīcībspējas atņemšana vairs nav iespējama. Pamatojoties uz to, būtu nepieciešams redakcionāli precizēt terminoloģiju, nosakot, ka „adoptējamā dzīvesvietas bāriņtiesa var lemt par piekrišanu adopcijai, ja [...] adoptējamā vecāks ir *pilngadīga persona ar rīcībspējas ierobežojumu*”.

2. *Izslēgt likumprojekta 57.pantā ietvertu likuma 217.panta otrās daļas 1.¹ punktu, izslēgt likumprojekta 60.pantā ietvertu likuma 355.¹ pantu un izslēgt likumprojekta 79.pantā ietvertajā likuma 1408.pantā otrajā daļā vārdus „vai citu veselības traucējumu dēļ”.*

Sīkāku argumentāciju lūdzu skatīt 1.1. punktā.

3. *Izslēgt likumprojekta 59.pantā ietvertajā likuma 355.panta pirmajā daļā un likumprojekta 64.pantā ietvertajā likuma 360.panta otrajā daļā vārdus „ja vien viņa spēj to formulēt”.*

RC „ZELDA” uzskata, ka šāds precizējums ir lieks un pieļauj pārāk plašas interpretācijas iespējas attiecībā uz personas uzklaustīšanu. Turklāt katrā bāriņtiesā var būt atšķirīga prakse un viedoklis par to, ko nozīmē viedokļa formulēšana.

Vēlamies uzsvērt, ka viedokli var formulēt ne tikai mutiski vai rakstiski, bet arī ar ķermeņa valodu, žestiem, mīmiku, zīmējumiem, attēliem, piktogrammām un citām komunikācijas iespējām. Bāriņtiesas uzdevums būtu izmantot *visas* tai pieejamās iespējas viedokļa noskaidrošanā un nepaļauties tikai uz „tradicionālo” metožu izmantošanu.

4. *Izteikt likumprojekta 59.pantā ietvertu likuma 355.panta otro daļu jaunā redakcijā: „Personas ar rīcībspējas ierobežojumu viedoklis jāņem vērā, cik vien tas iespējams”.*

No šībrīža 355.panta otrās daļas redakcijas nav skaidrs pēc kādiem kritērijiem bāriņtiesas izvērtētu, ka konkrētais aizgādņis apdraud personas labklājību, veselību, dzīvību vai intereses.

Bāriņtiesu likuma 4.panta otrā daļa paredz, ka „bāriņtiesa prioritāri nodrošina [...] rīcībnespējīgas personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību”. Tādējādi jau šobrīd, pieņemot lēmumu par aizgādņa iecelšanu, bāriņtiesai ir jāizvērtē, vai konkrētā aizgādņa iecelšana ir saskaņā ar personas, kurai ierobežota rīcībspēja, interesēm un tiesībām.

Vispārēju un plaša satura kritēriju ietveršana Civillikumā piešķirtu katrai bāriņtiesai plašākas interpretācijas iespējas par to, kas īsti ir uzskatāms par atbilstošu vai neatbilstošu personas interesēm, labklājībai u.c.

5. *Izslēgt likumprojekta 64.pantā ietvertajā likuma 358.¹ pantā ceturto daļu un izslēgt likumprojekta 73.pantā ietvertajā likuma 617.pantā vārdus „ierobežojusi tiesības pārstāvēt sevi”*

Kā minēts iepriekš, Satversmes 104.pants paredz, ka „ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības”. Šīs tiesības var ierobežot, ja ierobežojums paredzēts likumā, tam ir leģitīms mērķis un tas ir samērīgs.

Uzskatām, ka rīcībspēja nav objektīvs iemesls, kādēļ ierobežot personas tiesības vērsties iestādēs un tiesās. Turklāt kā norādīts iepriekš 1.2. punktā, šāds vispārējs aizliegums var radīt būtiskas problēmas turpmāk, ja lietā skartas būtiskas personas intereses, bet tai ar tiesas lēmumu aizliegts tās pašai aizstāvēt iestādēs un tiesās.

6. *Papildināt likumprojekta 75.pantā ietvertu likuma 690.panta otro teikumu pēc vārdiem „aicinātais ir persona ar rīcības spējas ierobežojumiem” ar vārdiem „pārvaldīt mantu”.*

Pastāv iespēja, ka personas rīcībspēju varētu ierobežot citos jautājumos, izņemot mantas pārvaldību, tādēļ nav pamata ietvert likumā vispārēju ierobežojumu, kas attiektos uz ikvienu daļēji rīcībspēju personu – arī tādu, kuras rīcība ar mantu nav nekādā veidā ierobežota.

7. *Likumprojekta 75.pantā ietvertajā likuma 690.pantā un likumprojekta 81.pantā ietvertajā likuma 1411.pantā apmainīt vietām vārdus „aizgādņi patstāvīgi vai kopā ar šo personu”, nosakot „aizgādņi kopā ar šo personu vai patstāvīgi”.*

CL 358.1 panta otrā daļa paredz, ka tiesa sākotnēji nosaka aizgādņim rīcību kopā ar aizgādībā esošo un tikai pēc tam aizgādņim atsevišķi. Tādēļ, mūsdiā, būtu svarīgi ievērot šo secību arī pārējos pantos, uzsverot, ka aizgādņim sākotnēji ir jārīkojas kopā ar aizgādībā esošo un tikai pēc tam atsevišķi.

8. *Izsvītrot likumprojekta 78.pantā ietvertajā likuma 1405.panta pirmajā daļā vārdus „pretējā gadījumā darījums nav spēkā”.*

Pirmās daļas teikuma pirmā daļa jau paredz nepieciešamās pazīmes darījuma slēgšanai, tādēļ ir liekvārdīgi atkārtoti uzsvērt, ka darījums nav spēkā, ja trūkst kaut viena no šīm pazīmēm.

9. *Izslēgt likumprojekta 78.pantā ietverto likuma 1405.panta otro daļu.*

CL likumprojekta 361.panta redakcija šobrīd paredz, ka „aizgādnībā esošas personas ar garīga rakstura traucējumiem darbības ir atzīstamas par spēkā neesošām, ja tās veiktas tiesas noteiktā rīcībspējas ierobežojuma apjomā”. Tādējādi CL 1405.panta otrā daļa ir tā paša principa atkārtojums. Papildus tam, nepilngadīgajiem pastāv likumā ietverti ierobežojumi slēgt darījumus. Tādēļ nav nepieciešams tos atkārtoti uzsvērt citā CL daļā.

10. *Izslēgt likumprojekta 82.pantā ietvertajā likuma 1501.panta pirmajā daļā vārdus „personas ar garīga rakstura traucējumiem”, izslēgt likumprojekta 84.pantā ietvertajā likuma 1637.panta pirmajā daļā vārdus „ar garīga rakstura traucējumiem” un otrajā daļā vārdu „rīcībspējīgas” un izslēgt likumprojekta 85.pantā ietvertajā likuma 1780.panta pirmajā teikumā vārdus „ar garīga rakstura traucējumiem” un vārdu „rīcībspējīga”.*

CL 1501.pantā ir ietverts regulējums par to, kuras personas pielīdzināmas promesošām personām, savukārt CL 1637.pantā un 1780.pantā ir runa par personu deliktspēju. ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 12.panta pirmā un otrā daļa paredz, ka ikvienai personai ar invaliditāti ir tiesības uz tās pilnīgu tiesībspējas un rīcībspējas atzīšanu. Nomainot, CL 1501.panta pirmajā daļā vārdus „garā slimie” ar „personas ar garīga rakstura traucējumiem”, ietverot 1637.panta pirmajā daļā vārdus „ar garīga rakstura traucējumiem” un otrajā daļā vārdu „rīcībspējīgas”, kā arī 1780.pantā ietverot vārdus „ar garīga rakstura traucējumiem”, tiek prezumēts, ka *ikviena* persona ar garīga rakstura traucējumiem ir *rīcībnespējīga* un *tiesībnespējīga*. Šāds regulējums ir pārāk plašs un neatbilst cilvēktiesību standartiem.

2.2. **Grozījumi Civilprocesa likumā.**

1. *Izslēgt likumprojekta 2.pantā ietvertajā likuma 11.panta pirmās daļas 4.punktā vārdus „un veselības”, izslēgt likumprojekta 48.pantā ietvertajā likuma 251.panta 2.punktā vārdus „un citu veselības”, izslēgt likumprojekta 51.pantā ietvertajā likuma 33.nodaļas nosaukumā vārdus „un citu veselības”, izslēgt likumprojekta 52.pantā ietverto likuma 264.panta otro daļu.*

Kā norādīts 1.1 punktā, nebūtu pieļaujams par veselības traucējumiem ierobežot personas rīcībspēju. Sīkāku pamatojumu lūdzu skatīt iepriekš.

2. *Izslēgt likumprojekta 22.pantā ietvertajā likuma 72.panta pirmajā daļā vārdus „ciktāl to nav ierobežojusi tiesa”, izteikt likumprojekta 22.pantā ietverto likuma 72.panta otrās daļas otro teikumu šādā redakcijā: „Fiziskām pilngadīgām personām, kurām rīcības spēju ierobežojusi tiesa, lietas tiesā var vest to likumiskie pārstāvji, apjomā, kādā tiesa ierobežojusi pilngadīgās fiziskās personas rīcībspēju. Tiesa šādās lietās aicina piedalīties arī pašas šīs personas”, izslēgt likumprojekta 29.pantā ietverto likuma 132.panta pirmās daļas 8.punktu, izslēgt likumprojekta 56.pantā ietverto likuma 268.panta otrās daļas 1.punktu.*

Piedāvātie grozījumi attiecas uz personu tiesībām pārstāvēt sevi tiesās un iestādēs, kā arī iesniegt pieteikumus. Sīkāku argumentāciju par sevis pārstāvību lūdzu skatīt 1.2. punktā.

3. *Izslēgt likumprojekta 43.pantā ietverto likuma 246.panta ceturto daļu*

Līdzīgi kā piekrišanas došana bērna nodošanai adopcijai, arī paternitātes apstrīdēšana ir „personisko nemantisko tiesību” jautājums. No normas nav skaidrs, kādēļ gadījumā, kur pati daļēji rīcībspējīgā persona ir apstrīdējusi paternitāti, ir jāpiedalās bāriņtiesai. Sīkāku argumentāciju skatīt iepriekš 2.1. punktā.

Papildus vēlamies uzsvērt, ka pirms šāda regulējuma ietveršanas likumā, valstī būtu jānodrošina alternatīvi mehānismi rīcībspējas ierobežojumam un atbalsts ikvienai personai (neatkarīgi no rīcībspējas esamības vai neesamības) lēmuma pieņemšanas procesā.

4. *Tieslietu ministrijas piedāvātajā 263.⁴ panta pirmajā daļā izsvītrot vārdus „nekavējoties” un papildināt pantu pēc vārdiem „tiesnesis izlemj” ar vārdiem „10 darba dienu laikā”*

RC „ZELDA” uzskata, ka, ņemot vērā lietu steidzamību, būtu jānosaka konkrēts termiņš, kādā lieta jāizskata. Pretējā gadījumā zūd jēga pagaidu aizgādņa iecelšanai. Noteiktajam lietu izskatīšanas termiņam ir jābūt pēc iespējas īsākam, lai nodrošinātu ātrāku personas interešu un tiesību aizsardzību. 10 darba dienas varētu būt pietiekams termiņš, kurā gan prokuratūra varētu sagatavot atzinumu, gan bāriņtiesa apsekot personu un iegūt informāciju par personu. Papildus tam ir ļoti maz iespējams, ka tiesas tiks pārslogotas ar šādas kategorijas lietām.

5. *Papildināt Tieslietu ministrijas piedāvāto 263.⁴ panta trešo daļu pēc vārdiem „prokurors, bāriņtiesas pārstāvis” ar vārdiem „pieteicējs”.*

Ja lieta tiek izskatīta tiesas sēdē, tad, vadoties no vispārējiem principiem, tajā būtu jāpiedalās arī pašam pieteikuma iesniedzējam, lai viņam ir iespēja pilnībā īstenot savas CPL paredzētās procesuālās tiesības.

6. *Papildināt Tieslietu ministrijas piedāvāto 263.⁵ panta trešo daļu pēc vārdiem „norakstu nosūta personai, kurai nodibināta pagaidu aizgādņība” ar vārdiem „pieteikuma iesniedzējam, prokuratūrai”.*

Saskaņā ar vispārējiem tiesību principiem, visi lietas dalībnieki būtu jāinformē par lietas iznākumu. Pretējā gadījumā, ja pašam pieteikuma iesniedzējam ir tiesības iesniegt blakus sūdzību, bet viņam lēmums netiek nosūtīts, tad viņš nevar iesniegt blakus sūdzību vai samaksāt tiesas izdevumus par nepamatota pieteikuma iesniegšanu.

Prokuratūra būtu jāinformē par lietas izskatīšanas gala rezultātu, jo tā uzrauga personas tiesību un interešu aizsardzību.

7. *Papildināt Tieslietu ministrijas piedāvāto 263.⁶ panta trešo daļu pēc vārdiem „norakstu nosūta personai, kurai bija nodibināta pagaidu aizgādņība” ar vārdiem „pagaidu aizgādņim, prokuratūrai”.*

Gan prokuratūrai, gan pagaidu aizgādņim būtu jābūt informētiem, ka pagaidu aizgādņa pilnvaras rīkoties personas, kurai bija nodibināta pagaidu aizgādņība, vietā ir beigušās. Papildus ir jautājums ir, vai par šo lēmumu nebūtu jābūt iespējai iesniegt blakus sūdzību.

8. *Izsvītrot Tieslietu ministrijas piedāvātajā 263.⁷ pantā vārdus „ierosināts nepamatoti” un papildināt pantu pēc vārdiem „ja tiesa atzīst, ka” ar vārdiem „iesniegts apzināti nepamatots pieteikums”.*

Terminoloģiski neprecīzs formulējums, paredzot, ka pieteikums ir ierosināts. Pieteikumu var vienīgi iesniegt. Bet ierosināt var lietu, par ko tiesa pieņem lēmumu.

Šī brīža panta redakcija pieļauj sodīt personu par to, ka tā iesniegusi pieteikumu un tas nav apmierināts. Tādējādi tiek prezumēts, ka visos gadījumos, kad pieteikumu nepamierina, tā ir pieteicēja vaina. Tomēr ne visos gadījumos tā būs. Papildus tam būtu jāparedz, ka personu var sodīt tikai par apzināti nepamatota pieteikuma iesniegšanu, uzsverot pieteikuma iesniedzēja iepriekšējo nodomu ļaunprātīgi aizskart citas personas tiesības.

9. *Izsvītrot likumprojekta 56.pantā ietvertajā likuma 268.panta otrās daļas otrajā teikumā vārdus „tiesa tāpat, nosakot rīcības spējas ierobežojumu, vērtē rīcības spējas ierobežošanu” un papildināt otrās daļas otro teikumu pirms vārdiem „tādās galvenās jomās kā” ar vārdiem „rīcības spēju var ierobežot”.*

RC „ZELDA” uzskata, ka regulējums par jomām, kurās personas rīcībspēju var ierobežot, uzskatāms par materiālo tiesību normu un tam būtu jāatrodas CL. Tomēr piekrītam, ka tiesai nevajadzētu uzlikt par obligātu pienākumu vērtēt visas likumā uzskaitītās jomas, kurās personas rīcībspēju var ierobežot, bet gan tikai tās, uz kurām norādījis pieteicējs un par kurām pieteicējs iesniedzis attiecīgos pierādījumus.

Jomu uzskaitījums nepieciešams, jo tas var palīdzēt potenciālajam pieteikuma iesniedzējam noformulēt viedokli par ierobežojamām jomām. Turklāt ierobežojumi attiecībā uz mantu varētu būt nevis vispārēji, bet gan noteikti ļoti šaurās jomās, piemēram, nekustamā īpašuma pārvaldīšana, nekustamā īpašuma iegāde, līdzekļu pārvaldīšana, kas pārsniedz LVL 1000 mēnesī u.c.

10. *Izteikt likumprojekta 56.pantā ietverto likuma 268.panta trešo daļu jaunā redakcijā: „Tiesa, izvērtējot personas spējas, nosaka, vai un kādā apjomā aizgādņis ar aizgādņībā esošo rīkojas kopā, un tikai pēc tam, vai un kādā apjomā aizgādņis rīkosies patstāvīgi”.*

Tādējādi būtu saskaņota terminoloģija un jēga ar CL 358.¹ panta ceturto daļu. Ir svarīgi uzsvērt arī procesuālajās normās, ka tiesneša pienākums ir sākotnēji izvērtēt, vai un kādā apjomā persona rīkosies kopā ar aizgādņi un tikai pēc vērtēt vai aizgādņim nosakāms atsevišķs pārvaldāmo jomu lokš. Papildus tam, punktu uzskaitījums pantā sniedz iespējas izvēlēties vienu vai otru, bet nenosaka prioritāro izvēles kārtību.

11. *Papildināt likumprojekta 56.pantā ietverto likuma 268.panta ceturto daļu pēc vārdiem „personai, kuras rīcības spēja ierobežota” ar vārdiem „pieteicējam, prokuratūrai”.*

Saskaņā ar vispārējiem tiesību principiem tiesas nolēmums ir jānosūta visām lietā iesaistītajām pusēm. Nav skaidrs, kādēļ šajā gadījumā pašam pieteicējam un prokuroram pieteikums netiek nosūtīts.

12. *Izteikt Tieslietu ministrijas piedāvāto 269.panta otro daļu jaunā redakcijā: „Ja tiesa atzīst, ka pieteicējs iesniedzis apzināti nepamatotu pieteikumu, tiesas izdevumi uzliekami šai personai.”*

Termini „ļauņprātīgs” un „apzināti nepamatots” ir šaurāki, nekā „nepamatots”. „Ļauņprātības” vai „apzināti nepamatota” pieteikuma gadījumā tiesai ir jāpierāda, ka personai ir bijis nodoms maldināt tiesu un nepamatoti aizskart kādas personas tiesības un intereses. Savukārt, ikviens pieteikums, kas netiek apmierināts var tikt uzskatīts par „nepamatotu”, tādējādi atturot potenciālos pieteikuma iesniedzējus, kuri rīkotos, lai aizsargātu personas tiesības un intereses, no pieteikuma iesniegšanas, baidoties no sankcijām.

13. *Izslēgt likumprojekta 67.pantā ietvertajā likuma 277.³ panta otrajā daļā vārdus „ja to atļauj šīs personas veselības stāvoklis”.*

No panta nav skaidrs, kurš sniegs novērtējumu par to, vai personas veselības stāvoklis tai ļauj piedalīties tiesas sēdē. Persona būtu uzaicināma jebkurā gadījumā, nepakļaujot to trešo personu novērtējumam par viņas spēju līdzdarboties tiesas sēdē un pārstāvēt savas intereses, īpaši, ja ir runa par pilnvarojuma līguma atcelšanu.

14. *Izteikt likumprojekta 67.pantā ietverto likuma 277.⁵ panta otro daļu jaunā redakcijā: „Pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā tā norakstu nosūta pilnvarotājam, pilnvarniekam un Latvijas Zvērinātu notāru padomei uz to deklarēto vai juridisko adresi.”*

Pilnvarotājam un pilnvarniekam būtu jābūt informētiem par tiesas pieņemto lēmumu, proti, ka personas izdotsais pilnvarojums vairs nedarbojas un pilnvarotājam ir tiesības taisīt jaunu nākotnes pilnvarojumu. Proti, pilnvarotājs tiktu informēts, ka viņa gribas izpilde, kas ietverta nākotnes pilnvarojumā, nav bijusi tiesiska un pilnvarniekam vairs nav tiesību darboties pilnvarotāja interesēs.

Tieši tas pats attiecas arī uz pilnvarnieka informēšanu. Papildus tam jānorāda, ka 277.⁶ pants uzliek par pienākumu pilnvarniekam segt tiesas izdevumus, ja viņa rīcību, pildot nākotnes pilnvarojumu, tiesa atzinusi par prettiesisku un pretēju pilnvarotāja interesēm. Ja pilnvarnieks nebūs informēts par tiesas pieņemto nolēmumu, viņam nebūs iespējas to izpildīt.

3. Apkopojums par piedāvātajiem grozījumiem.

3.1. Grozījumi Civillikumā.

1. Izslēgt likumprojekta 41.pantā ietvertajā likuma 169.panta piektās daļas 2.punktā vārdus „pilngadīga rīcībnespējīga persona”.
2. Izslēgt likumprojekta 57.pantā ietverto likuma 217.panta otrās daļas 1.¹ punktu.

3. Izslēgt likumprojekta 59.pantā ietvertajā likuma 355.panta pirmajā daļā vārdus „ja vien viņa spēj to formulēt”.
4. Izteikt likumprojekta 59.pantā ietverto likuma 355.panta otro daļu jaunā redakcijā: „Personas ar rīcībspējas ierobežojumu viedoklis jāņem vērā, cik vien tas iespējams.”
5. Izslēgt likumprojekta 60.pantā ietverto likuma 355.¹ pantu.
6. Izslēgt likumprojekta 64.pantā ietverto likuma 358.¹ panta ceturto daļu.
7. Papildināt likumu ar 358.² pantu šādā redakcijā:

„ (1) Persona, kurai tiesa piemērojusi rīcībspējas ierobežojumu rīkoties ar mantu, saglabā pārvaldību pār savu brīvo mantu. Par brīvo mantu, kas izņemta no aizgādņa pārvaldības, jāatzīst:

  - 1) viss, ko tā ieguvusi ar savu personisko darbu;
  - 2) valsts un pašvaldības piešķirtie pabalsti un pensijas;
  - 3) uzturlīdzekļi, kas nepieciešami nepilngadīgo bērnu uzturam;
  - 4) viss, ko aizgādnis nodevis šīs personas brīvā pārvaldībā;

visa manta, kuru šai personai bez atlīdzības piešķīruši radnieki vai citas personas ar nosacījumu, lai daļēji rīcībspējīgā persona to pārvaldītu un lietotu patstāvīgi, izņemot mantu, kas piešķirta noteiktam mērķim.

(2) Izņēmuma gadījumā tiesa var ierobežot personas rīcību ar tās brīvo mantu.”
8. Izslēgt likumprojekta 64.pantā ietvertajā likuma 360.panta otrajā daļā vārdus „ja vien viņa spēj to formulēt”.
9. Izslēgt likumprojekta 73.pantā ietvertajā likuma 617.pantā vārdus „ierobežojusi tiesības pārstāvēt sevi”.
10. izslēgt likumprojekta 73.pantā ietvertajā likuma 617.pantā vārdus „ierobežojusi tiesības pārstāvēt sevi”.
11. Papildināt likumprojekta 75.pantā ietverto likuma 690.panta otro teikumu pēc vārdiem „aicinātais ir persona ar rīcības spējas ierobežojumiem” ar vārdiem „pārvaldīt mantu”.
12. Likumprojekta 75.pantā ietvertajā likuma 690.pantā apmainīt vietām vārdus „aizgādņi patstāvīgi vai kopā ar šo personu”, nosakot „aizgādņi kopā ar šo personu vai patstāvīgi”.
13. Izslēgt likumprojekta 78.pantā ietvertajā likuma 1405.panta pirmajā daļā vārdus „pretējā gadījumā darījums nav spēkā”.

14. Izslēgt likumprojekta 78.pantā ietverto likuma 1405.panta otro daļu.
15. Izslēgt likumprojekta 79.pantā ietvertajā likuma 1408.pantā otrajā daļā vārdus „vai citu veselības traucējumu dēļ”.
16. Likumprojekta 81.pantā ietvertajā likuma 1411.pantā apmainīt vietām vārdus „aizgādņi patstāvīgi vai kopā ar šo personu”, nosakot „aizgādņi kopā ar šo personu vai patstāvīgi”.
17. Izslēgt likumprojekta 82.pantā ietvertajā likuma 1501.panta pirmajā daļā vārdus „garā slimie”.
18. Izslēgt likumprojekta 84.pantā ietvertajā likuma 1637.panta pirmajā daļā vārdus „ar garīga rakstura traucējumiem” un otrajā daļā vārdu „rīcībspējīgas”.
19. Izslēgt likumprojekta 85.pantā ietvertajā likuma 1780.panta pirmajā teikumā vārdus „ar garīga rakstura traucējumiem” un vārdu „rīcībspējīga”.

3.2. Grozījumi Civilprocesa likumā.

1. Izslēgt likumprojekta 2.pantā ietvertajā likuma 11.panta pirmās daļas 4.punktā vārdus „un veselības”.
2. Izslēgt likumprojekta 22.pantā ietvertajā likuma 72.panta pirmajā daļā vārdus „ciktāl to nav ierobežojusi tiesa”.
3. Izteikt likumprojekta 22.pantā ietverto likuma 72.panta otrās daļas otro teikumu šādā redakcijā: „Fiziskām pilngadīgām personām, kurām rīcības spēju ierobežojusi tiesa, lietas tiesā var vest to likumiskie pārstāvji, apjomā, kādā tiesa ierobežojusi pilngadīgās fiziskās personas rīcībspēju. Tiesa šādās lietās aicina piedalīties arī pašas šīs personas.”
4. Izslēgt likumprojekta 29.pantā ietverto likuma 132.panta pirmās daļas 8.punktu.
5. Izslēgt likumprojekta 43.pantā ietverto likuma 246.panta ceturto daļu.
6. Izslēgt likumprojekta 48.pantā ietvertajā likuma 251.panta 2.punktā vārdus „un citu veselības”.
7. Tieslietu ministrijas piedāvātajā 263.⁴ panta pirmajā daļā izsvītrot vārdus „nekavējoties” un papildināt pantu pēc vārdiem „tiesnesis izlemj” ar vārdiem „10 darba dienu laikā”.

8. Papildināt Tieslietu ministrijas piedāvāto 263.⁴ panta trešo daļu pēc vārdiem „prokurors, bāriņtiesas pārstāvis” ar vārdiem „pieteicējs”.
9. Papildināt Tieslietu ministrijas piedāvāto 263.⁵ panta trešo daļu pēc vārdiem „norakstu nosūta personai, kurai nodibināta pagaidu aizgādība” ar vārdiem „pieteikuma iesniedzējam, prokuratūrai”.
10. Papildināt Tieslietu ministrijas piedāvāto 263.⁶ panta trešo daļu pēc vārdiem „norakstu nosūta personai, kurai bija nodibināta pagaidu aizgādība” ar vārdiem „pagaidu aizgādnim, prokuratūrai”.
11. Izsvītrot Tieslietu ministrijas piedāvātajā 263.⁷ pantā vārdus „ierosināts nepamatoti” un papildināt pantu pēc vārdiem „ja tiesa atzīst, ka” ar vārdiem „iesniegts apzināti nepamatots pieteikums”.
12. Izslēgt likumprojekta 51.pantā ietvertajā 33.nodaļas nosaukumā vārdus „un citu veselības”.
13. Izslēgt likumprojekta 52.pantā ietverto likuma 264.panta otro daļu,
14. Izslēgt likumprojekta 56.pantā ietverto likuma 268.panta otrās daļas otrajā teikumā vārdus „tiesa tāpat, nosakot rīcības spējas ierobežojumu, vērtē rīcības spējas ierobežošanu” un papildināt otrās daļas otro teikumu pirms vārdiem „tādās galvenās jomās kā” ar vārdiem „rīcības spēju var ierobežot”.
15. Izslēgt likumprojekta 56.pantā ietverto likuma 268.panta otrās daļas 1.punktu.
16. Izteikt likumprojekta 56.pantā ietverto likuma 268.panta trešo daļu jaunā redakcijā: „Tiesa, izvērtējot personas spējas, nosaka, vai un kādā apjomā aizgādnis ar aizgādībā esošo rīkojas kopā, un tikai pēc tam, vai un kādā apjomā aizgādnis rīkosies patstāvīgi.”
17. Papildināt likumprojekta 56.pantā ietverto 268.panta ceturto daļu pēc vārdiem „personai, kuras rīcības spēja ierobežota” ar vārdiem „pieteicējam, prokuratūrai”.
18. Izteikt Tieslietu ministrijas piedāvāto 269.panta otro daļu jaunā redakcijā: „Ja tiesa atzīst, ka pieteicējs apzināti nepamatotu pieteikumu, tiesas izdevumi uzliekami šai personai.”
19. Izslēgt likumprojekta 67.pantā ietvertajā likuma 277.³ panta otrajā daļā vārdus „ja to atļauj šīs personas veselības stāvoklis”.
20. Izteikt likumprojekta 67.pantā ietverto likuma 277.⁵ panta otro daļu jaunā redakcijā: „Pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā tā norakstu nosūta pilnvarotājam, pilnvarniekam un Latvijas Zvērinātu notāru padomei uz to deklarēto vai juridisko adresi.”

Ar cieņu

RC „ZELDA” direktore

I.L.Veldmeijere